

JUHÁSZ ISTVÁN^{1,2}, RÉVÉSZ LÁSZLÓ²

A KÉZILABDA SPORTÁGI STRATÉGIA UTÁNPÓTLÁS-NEVELÉSI CÉLKITŰZÉSEI ÉS AZOK SPORTPEDAGÓGIAI IMPLIKÁCIÓI

THE OBJECTIVES OF THE HANDBALL SPORT STRATEGY AND THEIR IMPLICATIONS FOR SPORT PEDAGOGY

¹ Magyar Kézilabda Szövetség

² Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Sporttudományi Intézet; Sport- és Egészségtu-
dományi Kutatócsoport

ORCID

Juhász István: 0009-0003-4460-4658

Révész László: 0000-0001-8821-3155

Absztrakt

Tanulmányunk a Magyar Kézilabda Szövetség 2022–2028 közötti időszakra vonatkozó sportági stratégiáját mutatja be sportpedagógiai szempontból, különös tekintettel az utánpótlás-nevelés és a tehetséggondozás rendszerszintű megjelenésére. Dokumentumelemzéssel feltártuk, hogy a sportági stratégia világos, egymásra épülő korosztályos képzési és versenyeztetési modellt vázol fel, amelyben a sportszakmai tartalmak mellett megjelennek a személyiségfejlesztés, az egészségmegőrzés és a pszichológiai támogatás elemei is. Az eredmények szerint a dokumentum kiemelten kezeli a felnőttkori beválást, az egyéni profilokra épülő fejlesztést, valamint az edző-sportoló kapcsolat jelentőségét, ugyanakkor a szülői szerep és az edzők pedagógiai-pszichológiai továbbképzésének stratégiai súlya korlátozott. Megerősítést nyert, hogy az utánpótlás-nevelés a stratégiában rendszerszinten, koherens szervezeti és szakmai keretek között működik, elsősorban a sportszakmai célokhoz igazodva. A cikk rámutat arra, hogy a jövőbeni fejlesztések egyik

kulcsterülete a sportpedagógiai dimenziók tudatosabb, explicit és strukturáltabb integrálása lehet a sportági stratégiába.

Kulcsszavak: *kézilabda, utánpótlás-nevelés, tehetséggondozás, sportstratégia, dokumentumelemzés, edző-sportoló kapcsolat, személyiségfejlesztés*

Bevezetés

Az elmúlt években a sportstratégiai gondolkodás jelentős átalakuláson ment keresztül Magyarországon. A kézilabdázás mint stratégiai szinten támogatott látványcsapatsport, különösen érzékenyen reagált ezekre a változásokra. Tanulmányunk célja a Magyar Kézilabda Szövetség 2022–2028 közötti időszakra vonatkozó szakági stratégiájának elemzése sportpedagógiai szempontból, kiemelt fókuszban az utánpótlás-nevelés rendszerszintű működésével és a tehetséggondozás pedagógiai vonatkozásaival.

A sport stratégiai ágazattá válása felpörgette a magyar sportéletet. Ez a változás átalakította és új kihívások elé is állította a sportban tevékenykedő szakembereket a sport minden területén. A megnövekedett igények és elvárások a szakemberek részére új területeket nyitottak meg a sportolók felkészítésében. Elérhetővé váltak olyan eszközök és módszerek a sportszakma és a különböző tudományterületek esetében, amelyek ezt megelőzően jóval kisebb intenzitással voltak megvalósíthatóak a sportolók felkészítése során. Ez az átalakulás jelentősen érintette a kézilabdázást is. A hazai kézilabdázás eredményeit és hagyományait tekintve vezető csapatsportág, amely mind sportszervezeti, mind nemzeti válogatott szinten ismert és elismert hazánkban és a nemzetközi sportéletben is.

A kézilabdázás népszerűsége és a joggal elvárható eredmény nagyobb és szélesebb körű felelősséget is jelentett és jelent a sportági szövetség számára, amely felelős a sportágért. Ezek a felelősségi körök elsősorban az utánpótlás esetében jelentkeznek a leghatványozottabban, hiszen a jelenlegi fiatal kézilabdázók jelentik a sportág számára a jövőt. Az élsport teljesítmény-központú megítélését nem lehet elvitatni, valamint azt sem, hogy csak az a sportoló tud tartósan magas szinten teljesíteni, akinek a felkészítése tartalmaz minden olyan elemet, amely segíti őt a pályafutása során fellépő új kihívások teljesítésében.

A jövő erőpróbaát nagyon nehéz egzakt formában megállapítani, hiszen ma nem tudjuk, hogy az utánpótláskorú sportolóinknak milyen szakmai és a szakmát körülvevő környezeti feltételek mellett kell majd megfelelniük – nyolc-tíz év múlva – a felnőttek között, ahol minden „csak a győzelemről” szól. Azt viszont már a jelenben is tudjuk, hogy a sportolók teljes spektrumú felkészítése (szakmai, pedagógiai, pszichológia) segítheti a megfelelést a jövő kihívásaira vonatkozólag. A jelenkori felkészítési modellek nem nélkülözhetik a

szakmai tartalmak mellett a sportban részt vevők személyiségvizsgálatát sem, ahol az értelmi, érzelmi, magatartásbeli, viselkedésbeli faktorok minőségét tudjuk megállapítani. Legalább ilyen fontos tényező számunkra a sportszakemberek és a sportolók kapcsolatrendszere is. Az edzők, a sportszakemberek felelőssége egyre jobban felértékelődik, hiszen az edző szinte napi kapcsolatban van a tanítványával, ami egy idő után bizalmi viszonyná is válik (Révész, 2023). A sportoló és az edző között kialakult elköteleződött bizalmi kapcsolat alapja lehet a kiemelkedő teljesítménynek. A sportolóvá válás folyamatában központi szerepben vannak a szülők. A szülők szerepét nem szabad elvitatni, de szükséges megvizsgálni, hogy milyen területeken vannak erős vagy éppen kisebb hatással a sportoló gyermekükre. A megfelelő szülői magatartás támogathatja a sportágban való hosszú távú részvételt, és csökkentheti az idő előtti sportágelhagyást (Géczi és Baji, 2016).

A témaválasztás indoklása

A kézilabdázás stratégiai pozícióba kerülésére a sportágban alkalmazhatóvá vált új támogatási forma volt a legerőteljesebb hatással, amely a kézilabdázást látványcsapatsportággá minősítette. Ez az új lehetőség járult hozzá a sportágnak a társasági és osztalékadó (TAO) kormányzat által biztosított keretösszegben történő felhasználásához. A TAO 2011-es bevezetése mennyiségi és minőségi szintnövekedésben is jelentkezett a kézilabdázásban. Megnövekedtek a sportolói, az edzői létszámok, amelyek erőteljes hatással voltak a sportág további népszerűségére, szakmai tartalmaira, valamint serkentő erőként jelent meg – az eszközbeszerzések, a csarnoképítések során – a sportgazdaságra is. Ezek hatására a sportág hazánkban jelenleg az egyik legnépszerűbb csapatsportág (Kovács és mtsai., 2015).

A sportolóvá válás időszakában egyre szűkül az a játékosmennyiség, amelynek tagjai majd az élsport nemzetközi mezőnyében is teljesítőképes tudással rendelkeznek. Az empirikus tapasztalatok és a tudományos eredmények azt bizonyítják, hogy tartósan megfelelő minőségű és nemzetközi szintű teljesítményt csak a teljes spektrumú felkészítés eredményezhet, amelyben a sportszakmai tartalmakon kívül egyre nagyobb szerepet kapnak a társadalomtudományokat képviselő területek is, amelyek hozzájárulnak a sportolók személyiségfejlődéséhez.

Szakirodalmi áttekintés

A magyar kézilabda utánpótlásának szervezeti átalakulása az elmúlt évtizedekben tudatos szakmai stratégia mentén zajlott. A Magyar Kézilabda Szövetség (MKSZ) több lépcsőben

építette ki az egységes, korosztályokra szabott tehetséggondozó rendszert, amelynek célja a magas színvonalú képzés biztosítása minden egyesületben, országos lefedettséggel. E lépések központi eleme a Korosztályos kézikönyv bevezetése és az elektronikus/területi ellenőrzési rendszer használata, melyet az interjúalapú kutatás igazoltan hatékonynak talál. A stratégia így nemcsak az egységes szakmai tudást, hanem a szervezeti működés strukturáltságát is megalapozta.

A sporttudományos kutatásokban – és kiemelten a sportági stratégiák esetében – a dokumentumelemzés kvalitatív módszere kulcsfontosságú a szakpolitikai célok és a gyakorlati megvalósítás közötti kapcsolat feltárásában. Az MKSZ stratégiájában a (1) strukturált periodizáció, (2) a korosztályos periodikus válogatási rendszer, valamint (3) a pszichoszociális tényezők és az edző-sportoló reláció tudatos jelenléte jelentős tényezője a pedagógiaiilag megalapozott tehetségfejlesztésnek. Azonkívül rávilágít arra is, hogy bár a szakmai tartalmak erősek, az edzők pszichológiai/pedagógiai felkészítése és a szülői oktatás még nem kapott önálló stratégiai súlyt – ez összecseng az előző dokumentumelemzésünk eredményeivel.

A dokumentált utánpótlás-stratégia megköveteli a fizikai, a technikai és a taktikai komponenst, de hangsúlyos szerepet kapnak a belső motivációs tényezők és a pszichológiai képességek is. Karacsony és Krupanszki (2023) kutatása szerint a magyar junior kézilabda-játékosok esetében az intrinzik motiváció (sportöröm) és az extrinzik tényezők (elvárások) egyaránt jelentősek a teljesítmény és a megtartás szempontjából. Emellett a coping (megküzdés) stratégiák vizsgálata igazolta, hogy a mentális ellenálló képesség fejleszthető, különösen korosztályos ingerek kezelésével és strukturált mentális felkészítéssel.

A Nemzeti Kézilabda Akadémia (NEKA) létrejötté 2013-ban mérföldkő volt a magyar kézilabda-utánpótlás intézményi megerősítésében. Ez az állami támogatású központ – amely középiskolai oktatás mellett minőségi sportolói képzést kínál – a stratégiai rendszer egyik sarokköve volt 2019-ig. Az utánpótlás-válogatottak nagy része ebből a kiemelkedő minőségű képzésből és sportolói környezetből került ki. A kormány 303/2019. (XII.12.)-es rendeletével lehetőséget adott – állami támogatással – további öt kézilabda-sportakadémia létrehozására, ami kiszélesítette az eddig egypólusú minőségi utánpótlás-nevelést, tovább növelve a minőségi képzőhelyek számát.

Bár az egységes képzés és a szervezeti háttér sok előnnyel jár, a dokumentumelemzések rámutatnak arra is, hogy a stratégia nem fordít elegendő figyelmet a „gyermek-szülő-edző” sportháromszög tudatos fejlesztésére. A doppingellenes rendszer, a klublicencrendszer és az átláthatóság erősödése szintén fontos tényezők, de ezek inkább szervezeti háttérkérdésként jelennek meg, mint pedagógiai integrációként.

A szakirodalmi áttekintés alátámasztja, hogy a magyar kézilabda utánpótlási stratégiája – különösen az MKSZ 2018–2024 és 2022–2028 dokumentumai – strukturált,

korosztályokra szabott, pszichológiailag tudatosított és szervezetenként támogatott. A rendszer egységes képzési modellt, periodizált verseny- és válogatórendszert tartalmaz, és alkalmas arra, hogy nemzetközi szinten versenyképes utánpótlásbázist teremtsen a sportakadémiák és a hagyományos sportszervezetek együttműködésével. Ugyanakkor kiemelt figyelmet igényel az edzők pszichopedagógiai továbbképzése és a szülői edukáció stratégiai szintű bevonása – ezek az észlelt hiányok adnak potenciált a jövőbeni stratégiai fejlesztéseknek és azok dokumentumszintű beemelésének.

A feldolgozott szakirodalom alapján megállapítható, hogy a magyar kézilabda utánpótlásrendszere az elmúlt években egyre strukturáltabbá vált, különös tekintettel az egységesített képzési modellekre, a sportakadémiai hálózat kialakítására, valamint a korosztályos tehetséggondozás tudományos megalapozására. A dokumentumelemzések rávilágítanak arra, hogy a stratégiákban egyre nagyobb hangsúlyt kapnak a pszichoszociális tényezők, ugyanakkor ezek rendszerbe foglalt megjelenítése még nem minden esetben történik meg célzottan. Az edzők pedagógiai és pszichológiai felkészítése, valamint a szülői edukáció stratégiai szintű integrálása a jövő egyik legnagyobb potenciállal rendelkező fejlesztési iránya lehet.

A szakirodalmi háttér tehát megerősíti azt az alapfeltevést, hogy a sportági stratégiai dokumentumok értékelése sportpedagógiai szempontból releváns, és lehetőséget ad a nevelési dimenziók feltárására is. Az eddig elért eredmények jelentős szakmai fejlődést mutatnak, ugyanakkor számos terület – például a gyermek-szülő-edző hármának tudatos fejlesztése – még további elemzést és beavatkozást igényel. E tanulságok alapján a jelen vizsgálat megalapozott módon illeszkedik a sportpedagógiai kutatások irányvonalába.

A kutatás célkitűzései

A kutatás fókuszja annak feltárására irányult, hogy a Magyar Kézilabda Szövetség 2022–2028 közötti stratégiai dokumentuma milyen módon jeleníti meg az utánpótlás-nevelés pedagógiai szempontú támogatását. Emellett a sportági stratégia sportszakmai pillérét elemeztük abból a szempontból, hogy az mennyiben tükrözi a személyiségfejlesztést, a pedagógiai elveket és a pszichológiai támogatást az utánpótláskorú sportolók felkészítésében. Vizsgáltuk továbbá, hogy a dokumentumban miként jelenik meg az edző-sportoló kapcsolat szerepe, valamint hogy ez milyen módon ágyazódik be a stratégiai célrendszerbe. Azonosítottuk azokat a területeket, amelyek sportpedagógiai nézőpontból alulreprezentáltak a stratégiában, különös tekintettel a szülői szerepre, illetve az edzők pedagógiai és pszichológiai felkészítésének a kérdéseire.

Vizsgálatunk legfőbb kérdése arra irányult, hogy a sportági stratégiai irányelvek miként támogatják az utánpótlás-nevelést és a tehetséggondozást a sportágban.

Feltételezzük, hogy a szakági szövetség stratégiájában az utánpótlás-nevelés rendszerszinten működik, elsősorban a sportszakmai feladatokhoz igazodóan, és hogy a sportpedagógiai elvek explicit módon megjelennek a stratégiai célok között.

Módszerek

Az MKSZ stratégiájának elemzése során a szakági szövetség utánpótlás-nevelésre vonatkozó elképzeléseit vizsgáltuk meg dokumentumelemzéssel. A szakági szövetség stratégiája a 2022–2028 közötti időintervallumot öleli fel, ahol a sportszakmai elvárások utánpótlás és felnőtt szinten is konkrét elvárásokat és ahhoz rendelt indikátorrendszereket tartalmaznak. Vizsgálatunk fókuszát a stratégia szakmai pillérének elemzése adja, valamint a pillér összefüggéseinek vizsgálata más területekkel. Az elemzés során célterületként jelenik meg számunkra a korosztályos felkészítés egymásra épültségének jellemzése, valamint az egyéni tehetséggondozás és a beválást támogató környezeti feltételeknek a megléte és annak a működési szintje is.

A kutatás kvalitatív megközelítésen alapuló dokumentumelemzésre épült, amely a Magyar Kézilabda Szövetség (MKSZ) 2022–2028-as sportági stratégiáját vizsgálta sportpedagógiai szempontból. A dokumentum hivatalos, az MKSZ elnöksége által 2021. január 11-én elfogadott stratégiai terv, amely nyilvánosan is elérhető a szövetség hivatalos kommunikációs csatornáin, és irányadó a sportági fejlesztések és a képzési programok szempontjából. A dokumentum státusza tehát publikus, érvényben lévő és stratégiai irányítási alapidokumentum, amely közvetlenül befolyásolja az utánpótlásképzés és a tehetséggondozás szerkezetét.

A dokumentumelemzés során lépésenkénti elemzési protokollt követtünk. Az elemzési eljárás három fő szakaszra bontható:

Előkészítés – a dokumentum kontextusának feltárása (elfogadás dátuma, érvényességi időszak, célrendszer), valamint a releváns szakirodalmi háttér azonosítása a stratégiai dokumentumok pedagógiai szempontú értelmezéséhez.

Kódolás – tematikus kategóriák kialakítása (pl. nevelési célok, pszichológiai tényezők, edző-sportoló kapcsolat, szülői szerep), majd az egyes stratégiai szövegrészek besorolása ezekbe a kategóriákba. A kódolást kézi kódolással végeztük, interpretatív megközelítéssel.

Interpretáció és következtetés – a kategóriák előfordulásának gyakorisága és tartalmi mélysége alapján értékeltük, hogy milyen mértékben és milyen módon jelennek meg a sportpedagógiai szempontok a dokumentumban.

A kódolási szempontok kialakításához korábbi sportpedagógiai dokumentumelemzések módszertani megoldásait is figyelembe vettük, különösen Gortva (2024) „Labdarúgás és

olimpizmus” című munkáját, amely példaértékű módon mutatja be, miként alkalmazható a dokumentumelemzés sportstratégiai anyagok kritikai értelmezésére. Emellett a sporttudományi és az oktatáskutatási területeken alkalmazott kvalitatív kódolási elveket vettük alapul (pl. Miles & Huberman, 1994), különös tekintettel a nevelési és a szociálpszichológiai dimenziók megjelenésére.

A módszertani megközelítés lehetővé tette, hogy ne csupán a tartalom jelenlétét, hanem annak stratégiai súlyát és strukturális elhelyezkedését is értékeljük, feltárva azokat a pontokat, ahol a sportpedagógiai elvek explicit módon megjelennek, illetve ahol jelenlétük csak implicit vagy hiányos.

Eredmények

A stratégia felépítése:

A Magyar Kézilabda Szövetség a szakmai, a gazdasági és a szervezeti tevékenységét szabályozott stratégiai elképzelések és keretek között folytatja, melyet az alábbi célok mellett dolgoztak ki:

„Az elmúlt években történt szervezeti, környezeti, sportstratégiai változások, a megváltozott, magasabb szintű elvárások, a szervezetben párhuzamosan futó fejlesztések, a sportfinanszírozás várható változása miatt a Magyar Kézilabda Szövetség (továbbiakban: MKSZ) Elnöksége 2021. január 11-én az érvényben lévő hosszútávú szervezeti stratégia felülvizsgálatáról, aktualizálásáról és az új stratégiai irányok kijelöléséről döntött.”
(MKSZ Stratégia, 2022–2028. 7. o.)

A stratégiát tanulmányozva a stratégia pillérei (1. ábra) kiegészítik egymást, amely pillérek között a sportszakmai eredményesség kiemelkedően erős pozíciót mutat, melyet meg is nevez a dokumentum. Jóllehet a külvilág számára a sportszakmai eredményesség a leginkább fókuszban lévő terület, de egyértelmű, hogy a sikerességet meghatározza a sportlétesítményekkel való ellátottság, a finanszírozási lehetőségek, a szervezet működése, a szakmai minőség és a tudás koncentrációja (MKSZ Stratégia, 2022–2028.).

1. ábra: Az MKSZ Stratégiáját alkotó pillérek (MKSZ Stratégia, 14. o.)

A számunkra talán legfontosabb pillér – a sportszakmai terület – elemzésekor jól körülhatárolható alapelvekkel találkozhatunk, amelyek a stratégia tartalmi részeit képezik. Ezek közül az eredményesség szempontjából a két legfontosabb terület:

- az utánpótlás-nevelés és versenyeztetés,
- a nemzeti válogatottak eredményessége.

A területekhez kötődik még szorosan a szakemberképzés, amely erős hatással bír az előbbi két területre. A három terület koherenciája erős meghatározója a tehetséggondozásnak.

A dokumentum a kor modern elvárásait fogalmazza meg a sportszakmai eredmények eléréséhez, amelyben nemcsak az élsportfunkciók dominanciája, hanem az ezzel szorosan összefüggő egyéb területek fejlesztése is megjelenik, mint például:

- egészségmegőrzés, egyben az egészség stabilitási tartományának növelése,
- a testi és lelki edzettség, a testi és lelki alkalmazkodóképesség, a fizikai és lelki kondíció fejlesztése.

A sportszakmai pillér elemzése:

A pillér feladatrendszerének elemeit tanulmányozva egy átfogó képet kapunk az utánpótlás-nevelés nemzetközi szinten is elfogadott irányainak a kialakításáról és a későbbi megvalósítás mikéntjéről is.

A sportági alapok között az iskolai és a diáksport jelentősége mutatja a szakági szövetség elköteleződését az oktatási intézményrendszer irányába. Ezt az elköteleződést az is megerősíti, hogy 2013-tól a szövetség belső iskolai programot működtet 150 alapfokú intézmény részvételével, melyet 2023-tól fokozatosan átalakít majd – a nagyobb iskolai létszám elérése érdekében – egyesületi iskolai programmá, melyet TAO-forrásból támogat majd.

Az alapok lerakása esetében hivatkozik a dokumentum az akadémiai rendszerre is, amely majd beválás esetében lehet releváns a sportolók számára. Az akadémiai képzés – melyet a 303/2019. (XII.22.) kormányrendelet szabályoz – alapjául a preakadémiák létrehozása feladatként került megjelenítésre a szakmai stratégiában, ahol a szakmai és a környezeti háttér – igazodva a sportakadémiák bemeneti követelményeihez – támogathatja a minőségi felkészítést minden területen (sportszakma, életmód, mentális). Az iskolai, preakadémiai és az akadémiai képzési forma egymásra épülő koherens működése, valamint ezeknek a szövetségi szinten történő támogatása mutatja a kontrollált formában történő utánpótlásnevelés működtetését. Ez talán záloga lehet majd a későbbiekben a humánerőforrás minőségi emelkedésének minden téren, ami majd a felnőtt mezőnyben való nemzetközi elithez való érést jelentheti.

A felkészítési modell feladatrendszerét tanulmányozva a dokumentum leszögezi és elkülöníti a különböző korosztályokhoz tartozó felkészítési modelleket, és meghatározza azok fontossági sorrendjét is. A sportággal való ismerkedés időszakában megjelenik elvárásként a sportági kötődés, az egészségmegőrzés és a sport mint örömszerzési funkció is. A sport melletti tanulás tartós összekapcsolásával a sportpályafutás során a kettős életpálya kiépítésének a lehetőségére mint megvalósítandó feladatra hivatkozik a stratégia.

Nem szorosan a sportszakmához tartozó – de legalább annyira nélkülözhetetlen, valamint az értekezésünk legnagyobb területét felölelő – megoldandó feladatként találkozhatunk az anyagban az edző-sportoló közötti kapcsolatrendszerek minőségének javításával. Az edző és tanítvány eredményes tevékenységének egyik alapfeltételeként jelöli meg a közösen kialakítandó értékrendek, a bánásmód és a kommunikáció megfelelő minőségét is. A megoldással kapcsolatosan viszont konkrét stratégiai és operatív javaslattal nem találkozunk a stratégiában.

2. ábra: A sportszakmai pillér széles körű feladatrendszere (MKSZ Stratégia, 72. o.)

A sportszakmai pillér esetében a különböző korosztályokra vonatkozó felkészítésbeli tartalmak jól elkülöníthetőek egymástól, amelyekben zömmel a sportszakmához köthető sportági tartalmak jelennek meg a képzési irányok kapcsán.

Gyermekkorosztályok (8–14 év):

A dokumentum a jelzett időintervallumot három időszakra bontja (7–11, 11–13, 13–14 év), ahol mindegyikhez meghatározza az alapvető fejlesztési irányokat. A legkisebbek esetében a fő célkitűzés az egészséges életmódra nevelés és a természetes mozgások alapjainak a lerakására épülő sportági alapokkal való megismerkedés. A cél- és a feladatrendszer jól illeszkedik az utánpótlás-nevelés jelenlegi elméleti és gyakorlati szakirodalmához, amelyben a legerősebb funkcióként az egészséges életmódra történő nevelést, valamint a megfelelő környezeti feltételek biztosítását jelölik meg elsődleges tényezőként, amelyek a későbbi biztos alapokat jelenthetik majd a versenysport terén.

A következő korosztályok (11–14 év) nevelése és felkészítése esetében deklaráltan hivatkozik a dokumentum a képzés elsődlegességére, valamint a kontrollált formában történő versenyeztetésre, ahol a lehetőleg pozitív emóciókat tartalmazó mérkőzésélmény megszerzése segítheti a fiatalok sportági elköteleződését is. A jelzett korosztályos periodizációban szerzett megfelelő szakmai, pedagógiai és pszichés alapok a későbbi beválást hivatottak támogatni.

Utánpótlás-korosztályok és -válogatottak (15–21 év):

A sportág eredményközpontú megítélése esetében a korosztályos válogatottak nemzetközi eredményei előrevetíthetik a felnőttkori eredményeket is, de nem jelenthetnek biztos jövőképet a felnőttkori beválásra, mivel a sportági felnőtt elitben való megfelelés sokkal összetettebb képesség-, készség- és környezeti faktorok alapján valósulhat meg. Az utánpótlás esetében a versenyzés korosztályos zárt közegben zajlik, ellentétben a felnőtt korosztállyal, ahol a korosztályos megkötés jóval kisebb mértékben van jelen. Ebből adódóan jóval erőteljesebb életkori és tapasztalatbeli különbségeket érezhetnek a felnőtt közegbe kerülő fiatal sportolók. A kutatási témánkhoz tartozó stratégiai elképzelések a hosszú távú kiválasztás és felkészítés során a megvalósítandó célok kapcsán megjelölik a

személyes, egyéni profilok alapján való felkészítés elsődlegességét, amely biztosíthatja a hosszú távú részvételt a felnőtt mezőnyben.

„A szövetségi stratégiánknak a válogatottak működését illetően abba az irányba kell eltolódnia a következő években, hogy a beválás idejét, valamint a sportolók teljesítmény maximumát és az ebből adódó eredményességet a felnőttkori szintek határozzák meg.” (MKSZ Stratégia, 2022–2028. 83. o.)

A megvalósítással kapcsolatosan a sporttudományos háttér bevezetése a felkészítésbe kiemelt feladatként kell hogy jelentkezzen a stratégia által megjelölt időszakban, valamint olyan működési modellt szeretne kialakítani a szakági szövetség, ahol a válogatott sportolók és a válogatott csapatok eredményei prioritást jelentenek a sportág eredményeinek megítélésében. A válogatott sportolók minőségi szintje emelésének érdekében a szövetség deklarálja a komplex megközelítést a humán erőforrások vonatkozásában, miszerint:

„Szükségessé vált, válik ennek érdekében a humán erőforrások professzionális megközelítése, valamint az egyéni profilok kialakítása (sportszakma, mentális területeken), melyet a rendszeres monitoring rendszer tesz hitelessé.” (MKSZ Stratégia, 2022–2028. 83. o.)

A stratégiával kapcsolatos legfontosabb megállapítások:

- a stratégia periodizációja jól körülhatárolható és világos, egyértelmű célokat tűz ki a megvalósítás terén;
- a különböző korosztályokra jellemző felkészítésbeli modellek és feladatok egymásra épülnek, és tartalmilag erősen össze is függenek;
- a célokat rendszerszinten szeretné megvalósítani, amelyhez szükséges a szervezeti fejlesztés és azok egymásraépültsége is;
- a sportszakmai stratégia tartalmi részeinek nagy része a sportszakmával foglalkozik elsődlegesen;
- csapatsportágtól nem megszokottan kiemelt jelentőséget tulajdonít az egyéni felkészítésnek és a különböző képesség- és készségrendszerek minőségi javításának;
- a sportszakmai eredményesség mellett jelentős szerepet tulajdonít a sport testi és lelki egészségmegőrző funkciójának, amely a felnőttkori teljesítményt támogathatja;
- a felnőttkori beválás és az ott leadott teljesítmény elsődlegessége fontos alaptézisként jelent meg az elemzés során;

- megemlíti a sportolókra ható környezeti tényezőket – kiemelten az edző-sportoló közti viszonyrendszer minőségét –, ezzel is erősítve az edzők pedagógiai és pszichológiai képzésének a jelentőségét mint megoldandó feladatot a jövőt illetően;
- a környezeti feltételek elemzéséből és annak fejlesztéséből hiányzik a szülői hatásoknak a vizsgálata vagy az arra történő utalás a stratégiában.

Megbeszélés

Az MKSZ sportági stratégiája elemeinek összegző értékelésében elmondhatjuk, hogy a tartalmak egy újszerű – az ezt megelőző stratégiáktól eltérő – megközelítéssel rendelkeznek. Az utánpótlás-nevelésnek – és -versenyeztetésnek – a tartalmi részei ugyan a nemzeti válogatottak eredményességét tekintik legfontosabb indikátornak, jól körülhatárolható a cél- és feladatrendszerük, melynek középpontjában a sportszakmai képzés áll, de a sportolók periodizációs nevelése és személyiségfejlesztése szintén fontos elemként jelenik meg a stratégiában.

A sportszakmai terület kiindulópontja a tömegesítést tartja a legelső lépcsőfoknak. Az ebből fakadó egészségmegőrzés és a fizikai-lelki kondíció fejlesztése mint alapvető feladat jelenik meg az utánpótláskorban, amely majd integrálódik a már szamonkérhető tartalmak elvárásaiban a kézilabdázóvá válás időszakában. Ezt követően a sportági specializálódáson keresztül az utánpótláskor végén – az arra megfelelő, beváltak számára – az élsportfunkciók határozzák majd meg a működési szintek eredményességét, melyben kulcsszerepet kapnak az állam által működtetett és támogatott sportakadémiák mint az elit képzés alapbázisai.

Ehhez a folyamathoz kapcsolódóan a dokumentum deklarálja a beválást mint egy folyamat végét jelentő eredményt. Így a beválás kérdésének definiálásában a sportágban való megmaradás, valamint a felnőttkori eredményesség szerepel a legmeghatározóbb értékkel. Ez mindenképpen egy pozitív gondolkodásmódot jelent, amely elsődlegesen a sportág hosszú távú eredményességét tartja szem előtt, valamint a versenyképesség megőrzését és annak fokozását is.

A sportszakemberek képzése és a képzés minőségének a javítása a sportági szövetség közvetlen és közvetett irányításával működik. A szövetség rendelkezik licensz-követelményrendszerrel, amely összhangban van a nemzetközi szövetségek által elfogadott szabályzattal is. A szakemberképzés fősodrát viszont a sportszakemberképzéssel foglalkozó felsőoktatási intézményekbe delegálták, amivel biztosítani tudják a szakemberek legszélesebb spektrumú felkészítését a társadalom- és a természettudományok terén egyaránt. A képzések koherenciában való megvalósítása érdekében egy új szervezeti egységet hozott létre a szövetség,

Kompetencia Központ néven. Az új szervezeti egység akkreditált sportszakemberképzések formájában szeretné majd ellátni a feladatát, amelynek remélhetőleg egyik fő témája lesz a sportszakemberek pedagógiai, pszichés-mentális képzésnek a támogatása is, amely jelenleg nem szerepel önálló fejlesztési területként a stratégiában.

A stratégia nem tesz említést célzottan a szülői kapcsolatrendszerek fejlesztési feladatáról. Ettől függetlenül a szövetség rendelkezik szülői „etikai kódex”-szel, melynek pontjai, tézisei megpróbálják érzékenyíteni az érintetteket és felhívni a figyelmet a megfelelő sportszülői magatartásra.

Feltételeztük, hogy a szakági szövetség stratégiájában az utánpótlás-nevelés rendszerszinten működik, elsősorban a sportszakmai feladatokhoz igazodóan.

Hipotézisünk vizsgálatkor egyértelműen bizonyítást nyert, hogy az országos szakszövetség 2022–2028-as stratégiájában az utánpótlás-nevelés rendszerszinten működik. A különböző korosztályok a szövetség által elkészített szakmai anyagok felhasználásával eltérő, de egymásra épülő képzési és versenyeztetési struktúrában működnek. A stratégia szakmai pillérének tartalmában a képzés és a versenyeztetés központi szerepet kap, de – főleg az alacsonyabb korosztályokban – a nevelés és a személyiségfejlesztés szerepe is említésre került. A kutatásunk során elemzett sportolókat körülvevő környezeti tényezők vonatkozásban kizárólag az edző és az edzők képzése jelenik meg rendszerszinten szervezett keretek között a stratégiában, zömmel szakmai tartalmakra korlátozottan.

Összegzés

A tanulmány a Magyar Kézilabda Szövetség 2022–2028-as szakági stratégiáját sportpedagógiai szempontból vizsgálta, különös tekintettel az utánpótlás-nevelés rendszerére és a tehetséggondozás nevelési vonatkozásaira. A dokumentumelemzés módszerével végzett kutatás rámutatott, hogy a stratégia szilárd, korosztályokra épülő képzési struktúrát vázol fel, amely figyelembe veszi a fizikai, a technikai és a pszichológiai fejlődés főbb szakaszait. A szakmai tartalmak egyre hangsúlyosabban integrálják a nevelési és a személyiségfejlesztési szempontokat, ezáltal a stratégia összhangba kerül a modern sportpedagógia alapelveivel.

Új kutatási eredményként megállapítható, hogy a stratégia különösen erős a koherens edzés- és versenyeztetési modell kialakításában, valamint az edző-sportoló kapcsolat fontosságának hangsúlyozásában. Ugyanakkor hiányossággént értelmezhető, hogy a szülői szerep és az edzők pedagógiai, illetve pszichológiai felkészítésének stratégiai támogatása még nem jelenik meg önálló prioritásként. Ezek a területek jövőbeli fejlesztési potenciált hordoznak, és hozzájárulhatnak a magyar kézilabda utánpótlásrendszerének további erősítéséhez, valamint a sportolói beválás növeléséhez.

A tanulmány egyúttal módszertani példát is kínál arra, miként alkalmazható a dokumentumelemzés sportstratégiai szövegek kritikai értékelésére és sportpedagógiai vonatkozásainak feltárására.

A kutatás korlátai

A kutatás során alkalmazott dokumentumelemzés módszere lehetőséget biztosított arra, hogy feltárjuk a sportpedagógiai szempontok megjelenését az MKSZ 2022–2028-as sportági stratégiájában. Ugyanakkor fontos megemlíteni a vizsgálat bizonyos korlátait is, amelyek befolyásolhatják az eredmények általánosíthatóságát és értelmezési tartományát.

A legjelentősebb módszertani korlát az, hogy a kutatás egyetlen, konkrét stratégiai dokumentumra épült, így az eredmények egy adott intézményi és időbeli kontextusra vonatkoznak. Ez behatárolja a megállapítások érvényességét más sportágakra vagy egyéb stratégiai dokumentumokra nézve.

További korlátként értelmezhető az értelmezői szubjektivitás lehetősége. A kvalitatív dokumentumelemzés alapvetően a kutató reflexióira, az elemzési szempontjaira és az értelmezési kereteire épít, így a kutatói előfeltevések és értelmezések befolyásolhatják az eredmények hangsúlyait. Ezt igyekeztünk mérsékelni a kódolás szisztematikus, több szempontú megközelítésével és a szakirodalmi támaszpontok beépítésével.

Felhasznált szakirodalom

- A Magyar Kézilabda Szövetség sportági stratégiája (2022): <https://drive.google.com/file/d/1o3Y3KDsCNtLLuaPVL8uoWT6wlzZ53oWE/view?usp=sharing>
- Géczi Gábor, Baji István (2016): A Hosszú-távú Sportfejlesztési Program szükségsszerűsége a magyar sportban. *Testnevelés, Sport, Tudomány* 1.1, 27–37. <https://doi.org/10.21846/TST.2016.1.3>
- Gortva János (2024): Labdarúgás és olimpizmus. *Acta universitatis de carolo eszterházy nominatae: sectio sport*, 55 5–20. <https://doi.org/10.33040/ActaUnivEszterhazySport.2025.55.5>
- Kovács Antal, Paár Dávid, Elbert Gábor, Welker Zsanett, Stocker Miklós, Ács Pongrácz (2015): *A magyar háztartások sportfogyasztási szokásainak felmérése*. Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar, Pécs.

Karácsony, P., Krupánszki, K. (2023): Analysis of Factors Influencing the Motivation of Hungarian Junior Handball Players. *Physical Education Theory and Methodology* 23.3, 438–446. <https://doi.org/10.17309/tmfv.2023.3.17>

Révész László (2023): *A sporttehetség-gondozás elmélete és gyakorlata*. Budapest, Krea – Fitt.

Levelező szerző:

Juhász István

e-mail: juhasz.istvan@mksz.hu